

POMĚR SIL

Napoleon Bonaparte vedl šedesát bitev, tažení a válek. Ve velké většině v nich měl podstatně méně sil, než jeho protivníci a přesto vyhrál. Jen dvakrát se mu podařilo vytvořit dvojnásobnou převahu, a to tažení do Španělska a Ruska. Tehdy prohrál. Aby výčet možných kombinací byl úplný, pak prohrál i tehdy, když měl méně sil, to je případ Lipska, prohrál i když síly byly zhruba stejné, což je případ Waterloo. Konečně samozřejmě vyhrál když měl převahu, a to je případ tažení proti Rakousku v roce 1805.

Bez nároků na vytvoření nějakých zásadních závěrů z těchto skutečností jistě každý připustí, že uvedená fakta jsou přinejmenším zajímavá. Posouzení napoleonské éry by mohlo vyvolat pouze historické reminiscence, ale nic víc. Připomeňme si tedy jinou dobu, tu o které jednoznačně a správně prohlašujeme, že je dosud naším jediným a hlavním zdrojem praktických válečných poučení.

V listopadu roku 1942 nastupovala Sovětská armáda u Stalingradu s tímto poměrem sil:

- v praporech 1 : 1,1
- v tancích 1,3 : 1
- v dělostřelectvu 1,3 : 1.

Katastrofa Němců je známa.

V dubnu roku 1945 nastupovala tatáž armáda na Berlín s podstatně jiným poměrem sil:

- v praporech 2,5 : 1
- v tancích 4 : 1
- v dělostřelectvu 12 : 1.

I tato katastrofa německé armády je známa; přinesla mír Evropě. Zdrucující porážek bylo na východní frontě mnoho. Např. můžeme uvést Jaselsko-kišiněvskou operaci (ale skutečně jen náhodou, jako jednu z četného možného výběru). V této operaci byl tento poměr sil:

- v praporech 2 : 1
- v tancích 5 : 1
- v dělostřelectvu 3 : 1.

I tehdy stihla Němce zdrucující porážka.

Všimněme si skutečnosti, že konečný výsledek — vítězství útočníka bylo dosaženo sice vždy s převahou sil, ale pokaždé s jinou, a to podstatně jinou.

Je možné a správné připomenout, že to všechno ještě nic neznamená, protože cesta k tomuto vítězství a způsob jeho dosažení byly různé. Shodou okolností se ve všech třech operacích vojska obklíčovala a ničila. U Stalingradu dosáhla obklíčení za pět dní a zničení za patnáct dní, u Jass dosáhla rovněž obklíčení za pět dní a zničení za sedmáct dní. U Berlína pak obklíčovala deset dní a ničila sedmáct dní. Tato čísla však neodpovídají podmínkám různosti poměru sil. Kdyby totiž uvedené poměry v tomto směru něco ovlivňovaly, pak musíme dosáhnout údajů jiných. Všimněme si další zajímavé skutečnosti. Sledujme vztah počtu prostředků k takovému ukazateli, jako je tempo operace. Jako příklad vezmeme 5 A Sovětské armády, která se mimo jiné zúčastnila Východopruské, Viselsko-oderské a Berlínské operace. V nich bylo dosaženo těchto ukazatelů:

— Východopruská operace:

devět divizí, hloubka úkolu 80 km, trvání 7 dní, tempo 11 km, 221 děl/km, 20 tanků/km fronty;

— Viselsko-oderské operace:

devět divizí, hloubka úkolu 135 km, trvání 12 dní, tempo 14 km, 183 děl/km, 29 tanků/km fronty.

— Berlínská operace:

devět divizí, hloubka úkolu 100 km, trvání 6 dní, tempo 16 km, 283 děl/km, 43 tanků/km fronty;

Za Berlínské operace bylo vzhledem k Východopruské operaci dvakrát víc tanků a o 1/4 víc dělostřelectva. Hloubka operace byla o třetinu větší a tempo o 1/4 vyšší. Jsou-li tyto údaje v nějakém vztahu, pak by se musely aspoň přibližně shodně projevit za třetí operace, to je na Visle. Zde bylo k dispozici vzhledem k Berlínské operaci o polovinu méně děl a o polovinu méně tanků. Jenomže hloubka úkolu byla o polovinu větší, než u Berlína a tempo rychlejší než u Berlína. Jak je vidět žádné závazné vztahy ani v tomto směru vyvozovat a očekávat nemůžeme.

Může vzniknout názor, že absolutní počet prostředků je sice ukazatelem, ale ještě nic neříká o poměru sil. Nuže, uveďme příklad s poměrem sil. V Běloruské operaci dosáhla 39 A na úseku průlomu těchto poměrů sil:

- v tancích 1,2 : 1
- v dělostřelectvu 5,8 : 1
- v praporech 7,8 : 1.

V Berlínské operaci dosáhla 8 A na úseku průlomu těchto poměrů sil:

- v tancích 1,4 : 1
- v dělostřelectvu 7 : 1
- v praporech 2 : 1.

Tempo pak probíhalo takto:

39 A	1. den 10 km,	2. den 25 km,	3. den 14 km
8 A	1. den 8 km,	2. den 7 km,	3. den 10 km

V průměru tedy u 39 A 19 km a u 8 A 8 km denně.

Poměry sil u obou armád opět nekorespondují této skutečnosti. Ve dvou ukazatelích je dokonce poměr opačný.

Jak je ale z uvedených případů vidět, posouzení situace a její předpovědi na základě vyhodnocení sil je prakticky rovněž zhola nemožné.

Snad bychom tedy mohli konstatovat, že úspěch můžeme předpokládat tehdy, když máme nějakou, byť zcela malou převahu sil a poměr hovoří v náš prospěch hodnotou desetinných údajů. Jen získat tedy aspoň tuto možnost.

To není tak jisté. Je známo, že za Viselsko-oderské operace, kdy byl vytvořen skutečně velmi výhodný poměr sil, se začátek plánovaného útoku musel o několik dní odložit. Dělostřelci totiž, ač byli v několikanásobné převaze, nezjistili cíle...

Dodnes se vedou spory o tom, zda bylo možné jít v jednom rozběhu z Viselsko-oderské operace na Berlín. Poměr sil byl přece tak výtečný. Byl, ale zdaleka to nebylo možné tvrdit o stavu zásob, munice, pohonných hmot a ostatního materiálu.

A konečně, cožpak není dost důkazů o tom, že i za situace, kdy protivník má převahu, je ho možné porazit? Vzpomeňme jen německé úspěchy v severní Africe. Ať chceme nebo nechceme, docházíme na příkladech z poslední velké války k podobným zjevům, jaké jsem uvedl na začátku v souvislosti s Napoleonem. Něco se neustále potvrzuje. To není případ jen druhé světové války a napoleonských tažení. Opakuje se to v každé válce. Opakuje se totiž to, že z poměrů sil nelze předem vyvozovat žádné přesné prognózy. Dokonce někdy vůbec žádné prognózy.

Přesto musíme trvat na stanovisku, že střetnutí dvou stran představuje střetnutí dvou sil a že vždycky větší síla zničí sílu menší. To je zákon, ze kterého nelze dělat výjimku. Půjde zřejmě o to, že to čemu říkáme síla, to co do ní v kalkulacích zahrnujeme, nebude buď správně pojato nebo nebude zahrnovat všechny jevy, které sílu představují.

Stereotypy, kterých jsme svědky nejen ve válečné historii, ale v běžné denní praxi štábů: totiž prosté podělení počtu našich prostředků počty prostředků protivníka jsou nutně nesprávné. Samozřejmě, že cosi umožňují vyvodit, ale neumožňují vyvodit všechno a rozhodně ne to podstatné. Důkaz tohoto tvrzení prokázala válečná praxe, která je jediným kritériem pravdy ve vojenství.

Z těchto příkladů může vzniknout dojem, že jsou neprůkazné pro svoji malou početnost nebo náhodnost, či spekulativnost výběru. Tento dojem bude přetrvávat tak dlouho, dokud nedojde k vyčerpávajícímu vyhodnocení všech dostupných údajů. To není možné v tomto článku. Vzdor tomu nepokládám tuto námitku za podstatnou, protože každý má dnes možnost sám sledovat výsledky

a zkušenosti z druhé světové války a přesvědčit se o tom, že uvedené příklady nejsou výjimečné, ale jen ilustrují obecný stav.

Domnívám se proto, že dosavadní chápání veličin tvořících poměr sil není přesné. Dokonce může být i zcela špatné. Předpovědi výsledků působnosti poměru sil totiž v praxi povážlivě selhávají.

Kvalita a kvantita

Podstatou poměru je srovnání (podělení) kvantit. Pravdě odpovídající poměr musí vycházet z pravdě odpovídajících dělenců a dělitelů, tedy převedeno do vojenské oblasti, ze znalosti přesného počtu těch sil našich a nepřítele, které jsme se rozhodli zkoumat. Ponecháme zatím oprávněnost tohoto výběru stranou a všimněme si problémů kolem znalosti počtů.

Začneme tedy s počty vlastních sil. K jejich přesné znalosti patří zachování dvou předpokladů: první je nepřetržitost hlášení počtů a druhý je pravdivost hlášení počtů. Samozřejmosti, které v praxi bojové činnosti samozřejmostmi nejsou. Je mnoho příčin, které způsobí, že hlášení nedojde včas nebo nedojde vůbec, že podřízený zkusí skutečný stav věci chytěně nebo nechtěně. Takové věci vylučovat a kategoricky nepřipouštět je pouze teoretické hodnocení stavu. Čím výše se počty shromažďují a hodnotí, tím více se odchylují od pravdy. Něco jiného je nepořádky v tomto směru tvrdě trestat a něco jiného je předem absolutně vylučovat a nepočítat s nimi.

Počty sil, které by měly být přirozeným způsobem vzdy nejpresnější, totiž počty týkající se naší strany, mohou tedy takovými být, ale nemusí. To je první negativní moment. Daleko horší je stanovit počty druhé strany. Všechno závisí na úrovni průzkumu. Když není tento schopen počty sil protivníka správně určit, pak se pouze odhaduje bez reálných limitů minim a maxim. Určení počtu sil protivníka musí vycházet z konkrétního průzkumu. To znamená neopírat se o znalosti typové organizace, ale o skutečnou organizaci. To znamená neopírat se o tabulkové stavy, ale uvažovat ztráty. To znamená znát skutečnou sestavu a ne pouze předpokládat určitou přítomnost jejich složek.

Jak je těžké tyto počty protivníka stanovit, podávají nepřetržité důkazy o přeceňování nebo podceňování nepřítele. Máme tedy k dispozici jakési počty sil obou stran o nichž nemůže nikdo předem vždycky tvrdit, že jsou přesné, ale z jejich poměru chceme vyvozovat jisté závěry. Matematicky vzato nelze tvrdit, že jednotlivé nepřesnosti budou mít stejný smysl, a proto se na konečném poměru v podstatě nic nezmění.

I když je tedy riskantní předpokládat přesnou znalost počtů obou stran, přičemž i nepřesná znalost jen jedné strany nám zkusí poměr, připustíme, že jsme dosáhli těchto podkladů ve stupni málo se odchylující od skutečnosti. Nyní přichází v úvahu otázka kvality, kterou početně srovnáváme.

Aby poměr sil mohl být správným ukazatelem, předpokládá se (mimo jiné), že se srovnávají dvě stejné kvality. To znamená náš prapor je ekvivalentní praporu nepřítele, náš tank tanku nepřítele, atd.

Toto srovnávání kvalit je tím obtížnější, čím více jejich stránek posuzujeme. V případě tanků vůči tanku je posuzovaných ukazatelů méně, než např. v případě srovnávání praporu vůči praporu. Ovšem na základě jistých znalostí toto srovnání můžeme udělat, přičemž uvedené znalosti jsou průzkumu dostupné. Ve většině případů se technická stránka prostředků mnoho mezi sebou

neliši. Ale nemusí tomu být vždycky tak. Buďto o této skutečnosti nevíme nebo víme a nemůžeme proti ní nic dělat do té doby než sami vyvineme (nebo opačně nepřítel vyvine) ekvivalentní prostředek. To jsou ony případy s tankem T-34 a německými středními tanky. To jsou případy tanku Tiger se všemi tanky angloameričanů atd. Potom je naprosto neúnosné srovnávat nesrovnatelné na úrovni matematické stránky věci. Snad je řešení v určitých koeficientech, ale to jen za předpokladu, že jsou opřeny o dlouhodobější statistické šetření opřené o válečnou praxi.

Případ s různou kvalitou tanků je velmi názorný, protože je celkem jednoduchý. Kanón jednoho typu tanku měl větší ráži, dostřel, granát větší průraznost, pancíř větší šířku, stroj lépe překonával překážky, měl větší rychlost. Posuzoval se totiž prostředek sám o sobě. Toto posouzení může být naprosto správně uděláno a vyvozeny z toho proto užitečné důsledky. Ovšem to ještě nic neznamená. Tank totiž, aby výše uvedené kvality mohl realizovat v boji, musí k tomu mít i potřebný počet střeliva, pohonných hmot a mazadel, abychom jmenovali jen ty nejdůležitější ukazatele. Jak válečná praxe ukazuje, tyto samozřejmosti vůbec samozřejmé nebyly. Příčinou mnohých přechodů do obrany v průběhu zdárně se rozvíjejících útočných operací byly způsobeny ne změnou kvality zbraní, třeba tanků, ale nedostatkem pohonných hmot nebo střeliva. Je zřejmé, že za těchto okolností sama kvalita zbraně neznamenalala vůbec nic. Nejde však jen o to, zda střelivo dojde nebo bude k dispozici, ale i o to, kolik ho je a v jakém poměru vystupuje k druhé straně. O tom se však neuvažuje. Tato okolnost není jediná, která se pomíjí.

Velmi názorný je příklad při posuzování poměru sil v dělostřelectvu. Kvalitu dělostřelectva samozřejmě tvoří v podstatě rovněž stejné ukazatele, jako v případě tanku. To je dostřel, účinnost granátů, ráže, manévrovost v terénu. To všechno se dá srovnat, protože údaje nebývají nedostupné průzkumu. Co je ale nedostupné a co nemůžeme předem připustit ani vyloučit je např. to, zda dělo bude mít cíl, zda totiž průzkum jej zjistí. Zda bude přesně připojeno, zaměřeno, zda bude mít odpovídající množství střeliva, zda bude dovoleno střílet v odpovídajícím rozsahu. Bez těchto předpokladů je kvalita děla nulová. Bude-me toto všechno vědět? A když ano, tak v jakém stupni a když i stupeň znalostí o těchto věcech bude mít určitou hodnotu a rozsah, co z toho prakticky vyvodíme? Dělo, které nemá cíl, není k ničemu, byť střílí dvakrát dále a působí třikrát ničivěji, než srovnávané dělo druhé strany.

Ještě obtížnější je stanovit poměr sil v nosičích zbraní hromadného ničení. I když připustíme, že všechny technické ukazatele srovnávaných nosičů jsou zcela stejné, pak samotný jejich početní poměr neříká zcela nic. Nosiče jsou jen nosiče, ale ničení (to jediné má v boji význam) se vykonává pomocí jaderných úderů, tedy raket a granátů nebo pum. Poměr raketových nosičů nám neřekne tedy nic (i když jejich jednotlivá kvalita jako prostředků palby bude stejná), nebudeme-li uvažovat o počtu raket, ale hlavně o mohutnosti těchto raket. Kdo však tento údaj bude mít k dispozici? Kdo bude vědět o přiděleném počtu raket pro operaci, jejich rozdělení co do kilotonáže, jejich rozdělení mezi jednotlivé nosiče? Kdo bude vědět o proporcích mezi jadernými granáty, raketami a pumami? A k tomu všemu samozřejmě přistupuje stejný předpoklad realizace kvality, jako u dělostřelectva znalost cíle, přesnost připojení odpalovacích stanovišť, zamíření, atd.

Můžeme zcela odpovědně konstatovat, že srovnávání počtu tanků, děl a no-

sičů i za toho předpokladu, že jejich počty jsou správné a že jejich kvalita, jako jednotlivého srovnatelného prostředku je stejná, nám neřekne vůbec nic, pokud nebudeme znát, a proto i srovnávat uvedené údaje týkající se například kvality střel, pum, granátů, kvality odhalených cílů pro ně, kvality přesnosti střelby, ale zároveň kvantitu těchto střel a cílů. Může samozřejmě vzniknout námitka, že se předpokládá, jakoby obě strany měly stejné podmínky v těchto oblastech. To se ovšem musí předpokládat i mnohem víc. Třeba to, že oboustranně došlo ke stejnému stupni utajení, že oboustranně byly stejné časové možnosti, že oboustranně hrál terén stejný vliv, že oboustranně byly stejné počty munice všeho druhu. Zcela jistě je takových předpokladů celá další řada. A zcela jistě tomu tak nikdy nebude. To co zahrnujeme pod kvalitu určitého prostředku je zřejmě neúplné a dokonce můžeme tvrdit, že nepostihuje vždy podstatu.

Jenomže nepřesnosti a neúplnosti tohoto druhu nejsou jediné, kterých se dopouštíme. Všimněme si toho, proč vůbec srovnáváme poměr sil v dělostřelectvu. Co nám toto srovnání může prozradit? Naprosto pochopitelný by byl ten případ, kdyby dělostřelectvo obou stran působilo v boji jen výlučně proti sobě. Zřejmě ta strana, která by ho měla víc, by byla ve výhodě. Jenomže dělostřelectvo se takto v boji nepoužívá, i když je pravda, že plní úkoly oboustranně protibaterijní činnosti. Ta je však jen částí širšího úkolu. Úkolu, který je jiný pro jednu i druhou stranu. V obraně a útoku jsou přece úkoly různé. Srovnáme tedy počty něčeho, co je sice stejného druhu, ale proti sobě nepůsobí a především plní různé úkoly. Jaké závěry můžeme potom ze získaného poměru vyvodit?

Totéž je v případě srovnání tanků. Pro tankovou bitvu je zřejmě znalost poměru v tancích rozhodující. Ale jak využít znalosti poměru sil v těchto prostředcích, když hlavním úkolem tanků není vždy vzájemný boj? Přesnější závěry je již možné učinit ze srovnání počtu protitankových prostředků včetně tanků na straně obránce s počtem tanků na straně útočníka. Ale ani to není ještě směrodatné pro předpověď úspěchu či neúspěchu. S tanky nepřítel bojuje i jiné prostředky než námi dosud zkoumané. V případě použití jaderných zbraní to budou dokonce prostředky daleko významnější než ty, o kterých byla řeč. Byly doby, kdy se dokonce stanovil poměr sil v protiletadlových dělech a protitankových kanónech. To je zřejmě velmi názorný příklad neúčelnosti posuzování vzájemně proti sobě působících sil.

A tak tedy můžeme shrnout zatím první poznatky v tom smyslu, že:

- uvažované počty posuzovaných prostředků nejsou přesné,
- uvažovaná stejná kvalita posuzovaných prostředků nemusí skutečně stejnou být,
- vyjádření poměru sil pouze podělením počtu stejného druhu je neúplné,
- srovnání některých ukazatelů mezi sebou není ani úplné ani účelné.

Úplnost ukazatelů

Připomeňme si nyní několik známých výroků, které jsou mimo jakékoli diskuse.

„Bez iniciativního, uvědomělého vojáka a námořníka není možný úspěch v moderní válce.“¹⁾

¹⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 8, SNPL 1954, str. 39

„Ve válce vítězí ten, kdo má větší zásoby, větší zdroje síly a jehož lidové masy jsou odolnější.“²⁾

„V každé válce je nakonec vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají krev.“³⁾

„Sebelepší armáda, sebevíce revoluci oddaní lidé, budou nepřítelem okamžitě vyhlazeni, nebudou-li dostatečně vyzbrojeni, zásobeni potravinami a vycvičení.“⁴⁾

„Žádný sociální demokrat, který alespoň trochu zná dějiny, který se učil u velkého znalce vojenství Engelse, nikdy nepochyboval o obrovském významu vojenských znalostí, o nesmírné důležitosti vojenské techniky a vojenské organizace, jako nástroje, jehož používají masy a třídy k vyřešení velkých historických srážek.“⁵⁾

Nakonec také stojí za zmínku heslo vzniklé a na praxi ověřené v této zemi:

„Nepřátel se nelekejme, na množství nehleďme.“

Tyto myšlenky, ať ji žije formuloval Lenin, Engels nebo husité, na první pohled výrazně rozšiřují veličiny, které jsou nezbytné k dosažení úspěchu. Kromě vzpomínané vojenské techniky jsou to však veličiny, které do poměru sil nezahrnujeme. Nezahrnujeme přesto, že víme, že to jsou právě ony, které tvoří podstatu zkoumané síly.

Vycvičenost, morálka, odolnost, iniciativa, uvědomění, zásobenost, vojevůdcovské umění a schopnosti celého velitelského sboru, bojová zkušenost, organizace vojsk, to všechno stojí mimo dosavadní způsob našeho zkoumání poměru sil. Ten je chápán jako porovnání masy techniky dvou stran. Je to tím podivnější, čím více zkušeností v tomto směru máme k dispozici. Problém však není jen v pomíjení výše vyjmenovaných ukazatelů. Byly vzpomenuty již i některé další, takové jejichž existence teprve umožňuje realizovat potenciální možnosti tanků, děl a praporů. Všechny však jsou mimo okruh našeho posuzování. Není proto divu, že při posuzování jednotlivých historických případů s ohledem na vyjádřený poměr sil nevychází úměrné důsledky tohoto poměru. Nemohou vyjít, protože vždy působily momenty námi neuvažované a přece podstatné.

Pak může snadno dojít k absurdnímu závěru, že slabší zvítězil nad silnějším. Síla není v tom, co za sílu pokládáme a z čeho vyvozujeme závěry. Problém není v tom, že si neuvědomujeme platnost všech veličin, ale v tom, že je neumíme vyjádřit. Celou záležitost pak redukuje do sfér nám dostupných „spočítatelných“ a tyto kalkulace pokládáme za základ. Dopouštíme se hned dvojího zjednodušení za sebou.

Zdá se, že zejména v současné době dosti ovlivňuje tyto problémy snaha o zmatematizování problému. Představa, že je možné vytvořit jakýsi exaktní model boje, operace nebo války, představa vyvozená z oblasti výroby, opřená o povzbudivé výsledky v této sféře dosahované. Zapomíná se namnoze na nezbytnou složku vždy působící v oblasti vojenství, a to vojenské umění. Toto opomenutí, pokud je jím skutečně, by bylo možné celkem snadno odstranit. A tak panuje v celé problematice značně spleť, rozporná a možno říci, že neutě-

²⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 30, SNPL 1954, str. 68

³⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 31, SNPL 1955, str. 131

⁴⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 27, SNPL 1954, str. 70

⁵⁾ V. I. Lenin, Spisy sv. 8, SNPL 1954, str. 559

šená situace. Ví se, nebo aspoň cítí, že s dosavadním chápáním poměru sil není mnohého v pořádku. Zároveň nikdo nemůže popřít, že cílevědomá činnost musí vycházet z jistých základních údajů a že předpověď budoucnosti je právě především z nich. S naprostou přesvědčivostí je však možnost dokázat, že dosud chápané síly neumožňují činit žádné logické závěry. Je možné dokázat, že mimo nich působí ještě další složky, o kterých víme, které přitom mají větší váhu než ty, o kterých dosud uvažujeme a přece s nimi prakticky nepočítáme. Naše chápání síly není reálné, protože je neúplné a nevystihuje podstatu věci. Zavádíme-li do našeho myšlení takovou kategorii jako je „poměr“, pak zcela nutně musíme uvažovat ekvivalentně této kategorii. Jenomže tak tomu není a za dosavadního stavu ani být nemůže. Dovedeno do konce by to mohlo znamenat například toto: jestliže v jedné operaci je poměr sil dvojnásobně větší než v druhé operaci, pak by měly výsledky očekávané na základě těchto poměrů být v druhém případě dvojnásobné.

Historie však nic takového nepotvrzuje. Nepotvrzuje však ani to, že by bylo možné zákonitě vyvozovat z lepšího poměru sil alespoň lepší výsledky v podobě nějakých úměrných hodnot. Dokumentoval jsem některé případy, které prokázaly dokonce pravý opak. Jestliže takto uvažovat nemůžeme, pak vzniká otázka proč vůbec usilujeme o vyjádření poměru sil a o jeho využití tímto způsobem.

To je jeden problém. Druhý spočívá ve schopnosti vytvořit komplexní hodnotu (kvalitu) síly složenou ze všech nám známých činitelů. Kdyby toto bylo možné, vneslo by to zřejmě více jasna a zejména umožnilo vyvodit z takového poměru úměrné důsledky.

Dosavadní chápání poměru sil je založeno na prostém srovnání nepřesného počtu částečně nesrovnatelných veličin s pominutím veličin podstatných a početně převažujících.

Celý problém s poměrem sil je vždy řešen ve dvou variantách. Buďto se ptáme, co můžeme očekávat jako výsledek střetnutí sil, které máme k dispozici, nebo se ptáme jaký poměr sil je nutné vytvořit, abychom dosáhli určitého výsledku. V této druhé variantě je zřejmě klíč k řešení.

I dosavadní chápání poměru sil, byť nepřesné a neúplné, však má racionální jádro. I z dosavadního způsobu je možné vyvodit určitá nutná opatření, která však bohužel se týkají jen možnosti a nutnosti řešit věci určitým způsobem — čili především zvolit jisté způsoby ve sféře taktiky nebo operačního umění. Na základě sestaveného poměru se rozhoduje a řídí boj v jeho průběhu, což je téměř výlučně sféra velitelských schopností.⁶⁾ Tato jediná je za této situace schopná přinést pozitivní výsledky. To proto, že je cílem volby toho, či onoho způsobu a tedy dilem okamžiku. Zcela jinak však působí takové faktory, jako je vycvičenost vojsk, jejich organizace, morálka, iniciativa, odolnost a podobné veličiny, které nemohou být nařízeny případ od případu a libovolně voleny ve prospěch řešení situace. Tyto faktory jsou dány předem a okamžitě je měnit nelze. Proto není možné je měnit a uzpůsobovat podle potřeby dané situace. Jsou tak konstatní, jako je konstatní počet bojové techniky a živé síly.

⁶⁾ Je samozřejmé, že velitelovo rozhodnutí ovlivňuje ještě řada jiných okolností jako: rozbor úkolu, prostředky nadřazeného, činnost sousedů, posouzení terénu, povětrnostních podmínek atd.

Změřitelné východisko

Poměr sil se skládá ze dvou veličin. Všimněme si té, kterou můžeme ovlivnit, všimněme si počtu vlastních sil. Přitom se vraťme ke vzpomínané variantě, kdy jsme se ptali, jaký poměr sil je nutné vytvořit, abychom dosáhli určitého výsledku. Jenomže pomineme zatím otázku poměru, ale zůstaňme jen u počtu. Počet vlastních sil je faktor, který můžeme jednak ovlivnit co do jeho velikosti a jednak posoudit, co do jeho možností. V tom je vzpomínaný klíč k řešení situace.

Za druhé světové války dovedla Sovětská armáda tuto záležitost téměř k absolutnímu stupni dokonalosti ve sféře použití dělostřelectva. Vzpomeňme tedy jakým způsobem se tak stalo. Základem byla hustota hlavní na jeden kilometr fronty. Hustota, která vyplynula z ocenění možností dělostřelectva, jako ničivého faktoru. Hustota, kterou ovlivnila situace nepřítele. Hustota, kterou ovlivnil počet střeliva, doba nutná k přípravě použití tohoto dělostřelectva. To a nic jiného nebylo základem.

Uváděné poměry sil v dělostřelectvu pak vznikly jen porovnáním počtů obou stran, přičemž počty vlastního dělostřelectva nebyly ovlivněny počtem děl nepřítele, ale vypočítanou, zdůvodněnou veličinou početností vlastního dělostřelectva. Pak se ale mohlo stát, že např. při poměru dělostřelectva 2 : 1 bylo dosaženo stejných výsledků, jako při poměrech větších nebo menších. Působnost dělostřelectva se posuzovala tedy vzhledem k jeho skutečnému použití na bojišti a ne vzhledem ke stejnému druhu bojové techniky protivníka. Tak jak můžeme reálně spočítat a zdůvodnit počet dělostřelectva bychom měli postupovat i u jiných prostředků. Ve skutečnosti tomu tak namnoze bylo již za druhé světové války. To je vzpomínaný vztah protitankových prostředků a tanků, protiletadlových prostředků a letectva a některých dalších veličin. Vždy však musíme uvažovat o použití určitého druhu síly a prostředku vzhledem k jeho možnostem a úkolům a ne srovnávat stejný druh síly a prostředku, protože v praxi tyto proti sobě většinou nepůsobí. Základem stanovení potřebného počtu vlastních sil je posouzení jejich možností pro splnění jejich specifických úkolů. To za prvé. Posouzení možností vlastních sil se pak opírá o znalost jejich počtu tehdy, kdy nemůžeme počty měnit. To za druhé. Je však skutečností, že jen u některých našich prostředků a sil máme zatím propracované přesné metody posouzení jejich možností. To jsou již vzpomínaní dělostřelci, ale i protitankové a protiletadlové prostředky.

Zcela zřejmě se nabízí sestavení metody pro kalkulace možností zbraní hromadného ničení, které působí dosti analogicky dělostřelectvu. V tom tedy nebude velkých potíží. Co je však velmi složité je stanovení potřebného počtu tanků a praporů a vytypování jejich možností. To souvisí s mnohotvárností jejich úkolů a s rozhodujícím působením člověka jako hlavního činitele. Nejen jako prvku řídicího boj (tedy velitelských schopností), ale již prvku v samé podstatě kvality tanku a praporu. Podobný problém je v otázce posouzení možností a tedy potřebného počtu letectva. Vždy se s tím střetneme tam, kde člověk má rozhodující roli v oblasti kvality bojového prostředku. To je totiž činitel, u kterého jsou výkyvy v pozitivním a negativním smyslu největší a těžko předem předvídatelné. Jsou tedy dvě oblasti: první tvoří palebné prostředky, kde role obsluhy je důležitá, ale není rozhodující (aspoň při zvládnutí elementárního výcviku) a druhou tvoří všechny ty prostředky, které ovládá člověk bezpro-

středně a jedině za předpokladu jisté úrovně, znalostí tohoto člověka může teprve dojít k realizaci bojového použití prostředku jako takového. Pro názornost příklad nad jiné přesvědčivý: pro stíhací letectvo se v míru předpokládá určité maximální bojové úsilí. To se koriguje válkou. Ale jaké kalkulace můžeme ve válce dělat, když mnozí z letců překračovali toto úsilí mnohonásobně a naprosto nečekaně. To je příklad vzdušné obrany Leningradu. Naproti tomu u dělostřelectva nemůžeme kalkulovat s tím, že při stejně přesné palbě se stejným počtem střeliva dosáhneme různého výsledku, zachovají-li se v obou případech elementární požadavky palby. To tedy znamená, že tam, kde je určujícím třeba taková oblast, jako balistika, můžeme kalkulovat předem přesně a tam kde rozhoduje člověk, se této možnosti musíme často vzdát. Přesto je však zřejmé, že posouzení možnosti tanků a praporů není dost dobře pracováno, a i když si nemůžeme činit nárok na nějakou exaktní přesnost, stojí tento výzkumný úkol neodvolatelně před námi. Nebude-li řešen, pak vlastně se vzdáme možnosti reálně posoudit celou oblast naší úderné síly v útoku nebo úpornosti v obraně. Přitom je samozřejmé, že nevystačíme s nějakou stabilní šířkovou normou působnosti praporu nebo počtem tanků na 1 km fronty.

Můžeme tedy shrnout dosavadní úvahy a rozborů do podoby návodů a úkolů, které se zdají nutnými k řešení problematiky.

1. Za základ považovat výpočet potřebných hustot.
2. Tam kde není doposud přesnějších kritérií, přistoupit k jejich stanovení.
3. Posoudit možnost vyjádření veličin představujících významný podíl na kvalitě síly.

Přitom do první oblasti můžeme neprodleně zahrnout kalkulace dělostřelectva, raket, protitankových a protivzdušných prostředků. Do druhé oblasti patří problematika tanků a praporů (pokud se rozhodneme právě prapor považovat za odpovídající hodnotu). A konečně do třetí oblasti patří všechny faktory uvedené ve stati „Úplnost veličin.“ Bez dlouhého zdůvodňování je patrné, že nejobtížnějším úkolem bude posoudit hodnoty takových skutečností, jako je vycvičenost, morálka, odolnost a dalších dosud zcela abstraktně chápaných. Přesto však je nutné věcí se zabývat, protože i v případě navrhovaného postupu, totiž zkoumat věci prostřednictvím potřebného počtu a ne poměru, není problém zdaleka ještě řešen vyčerpávajícím způsobem. Již teď je jasné, že ony „abstraktní“ veličiny nemohou být měřeny počtem a tedy nějakou hustotou, ale že musí tvořit samostatnou složku, kterou jednak upravíme naše „exaktně“ počítané veličiny a jednak porovnáme s podobnými skutečnostmi u protivníka.

Zdá se tedy, že celá naše činnost v tomto směru by se měla skládat ze dvou částí. První bude stanovení počtů (nebo možností daných počtů) techniky a živé síly. Druhá bude korekce závěrů z první oblasti pomocí vlivu a významu „abstraktních“ veličin. Je samozřejmé, že i po vyřešení všech uvedených problémů nemůžeme očekávat naprostou přesnost a úplnost ve stanovení uvažovaných veličin, a proto také nebudou naše závěry a předpovědi zcela správné. Budou však pravdě mnohem bližší než při dosavadním postupu.

Úspěšné rozhodování vedoucí k úspěchu a operaci se vždycky v dějinách válek opíralo o znalost vlastní i nepřátelské obrany. S rozvojem druhů vojsk a bojové techniky se postupně zaváděla srovnávání ekvivalentních hodnot.

Rozmnožení sil působících v boji a jejich kombinačně různorodé a mnohotvárné úkoly ve skutečnosti postupně změnilo oprávněná dřívější přímá srovnání pěchoty proti pěchotě nebo dělostřelectva proti dělostřelectvu, aniž by se toho však nějak příliš dbalo. Setrvání na přímých srovnáních sil v praxi nepůsobících proti sobě (nebo aspoň vždy nepůsobících proti sobě) postupně snižovalo možnost reálných prognóz z výsledků srovnání. Od samého začátku mimoto nikdy nebylo uvažováno předem o takových kvalitách, jako je výcvik, morálka, odolnost a podobných podstatných veličinách.

Srovnáme-li dnes na základě znalosti poměrů takto počítaných sil výsledek desítek a stovek bojů a operací shledáme, že nemůžeme v podstatě vyvodit zákonitosti. Aniž by bylo možné vytyčovat požadavky na zcela přesné podklady a vyčerpávající údaje v tomto směru, které by zaručovaly naprosto pravdivé předpovědi a očekávání, přesto můžeme konstatovat, že existují možnosti, jak dosavadní stav změnit k vyšší kvalitě. Chtěl jsem v článku upozornit na možné řešení, aniž bych si mohl klást vzhledem k rozsahu za úkol vyřešit všechny problémy. Klíč ke zlepšení spatřuji ve stanovení počtu sil a prostředků a posouzení jejich možností. Přitom nemůžeme matematicky srovnávat stejné druhy, bez ohledu na to, zda proti sobě působí. Naproti tomu však důrazně vystupuje požadavek zahrnovat podstatné veličiny, dosud pomíjené.